

УДК 374.134:792

DOI 10.31654/2663-4902-2021-PP-2-97-101

Пархоменко О. М.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри музичної педагогіки та хореографії
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
o.parkhomenko1971@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1572-5210

**ДО ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ХОРЕОГРАФІЧНОГО ПРОЄКТУ
В ПРОЦЕСІ БАЛЕТМЕЙСТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТУДЕНТІВ-МАГІСТРІВ**

У статті висвітлюється процес балетмейстерської діяльності студентів другого магістерського рівня, з позиції створення навчально-творчого хореографічного проєкту. Здатність застосовувати знання, вміння та навички під час розв'язання означених проблем, схильність до аналізу та самостійного узагальнення творчого матеріалу, теми проєкту, готовність до виконання фахових завдань у сфері балетмейстерського мистецтва.

Означено мету хореографічного проєкту, аргументовано теоретико-методичну підготовку студентів-магістрів, а також застосування їх під час вирішення конкретних художніх, наукових, організаційних та виконавських завдань від творчого задуму до сценічного втілення, спираючись на теоретичний та емпіричний досвід.

Хореографічний проєкт зорієнтований на комплекс загальних та фахових компетентностей студентів-магістрів у процесі реалізації творчої роботи; формування балетмейстерських умінь; самостійність визначення теми та етапів створення хореографічного проєкту, обґрунтованість системи заходів, обов'язкових для рішення теоретичних та практичних завдань; проведення всебічної підготовки творчого проєкту й практичного втілення задуму.

Перцепція хореографічного проєкту потребує від майбутнього балетмейстера блискучої художньо-образної будови та правильного відчуття, природності, стильових особливостей і специфіки виконання рухів, національної характеристики балетмейстерського твору, який він задумав і відобразив мовою пластики. У формуванні балетмейстерських умінь студентів-магістрантів важлива роль належить компонентам освітньої програми, які створюють фундаментальну базу для самостійної діяльності студентів. Вона дозволяє оволодіти інструментарієм для подальшого застосування у сфері хореографічного виконавства, мистецької педагогіки та науково-дослідницької діяльності в галузі хореографії. Ключові слова: хореографічний проєкт, балетмейстерська підготовка, балетмейстерська діяльність, студент-магістр, хореограф.

Постановка проблеми. У процесі фахової підготовки студентів-магістрів, ключовим моментом у ході балетмейстерської діяльності є теоретико-методичне забезпечення, що зумовлює їх і до створення власного хореографічного проєкту.

Щодо підготовки та захисту магістерської кваліфікаційної роботи – творчого проєкту за спеціальністю 024 «хореографія» створено у відповідності до: Закону України «Про вищу освіту»; Стандарту вищої освіти України другого (магістерського) рівня (спеціальність 024 «хореографія»); Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності (Постанова КМ України від 30 грудня 2015 р. № 1187 в редакції постанови КМ України від 10 травня 2018 р. № 347); освітньої програми підготовки магістра хореографії у Київському національному університеті культури і мистецтв; ДСТУ 3008-95 «Документи. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення» [7].

Балетмейстерське мистецтво є одним з основних факторів психолого-педагогічного впливу на особистість, викликає глибокі емоційні, естетичні, етичні переживання, активізує розумову діяльність, що в результаті сприяє всебічному розвитку та професійній підготовці майбутнього балетмейстера.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. На межі XX–XXI століття зростає потреба суспільства в самостійній творчій особистості. У зв'язку з цим до вищої хореографічної освіти висуваються високі вимоги в питаннях балетмейстерської підготовки студентів другого магістерського рівня, вступу їх у творчу діяльність в умовах нинішньої духовної кризи.

До балетмейстерської підготовки майбутніх фахівці хореографічного мистецтва зверталися відомі хореографи-педагоги (П. Білаш, Р. Захаров, Б. Колногузенко, А. Кривохижа, В. Нікітін, О. Пархоменко, Р. Поклітару, І. Смірнов, В. Шевченко, В. Шекера та ін.), які наголошували на власний досвід у балетмейстерській діяльності, ідею розвитку навчальної, постановочної та виконавської діяльності студентів-магістрантів. Однак на сьогодні багато важливих питань, які б стосувалися саме проблеми створення власного хореографічного проєкту у процесі балетмейстерської діяльності залишилися за межами наукового дослідження.

Метою нашої **статті** є висвітлення проблематики щодо творчого процесу підготовки, створення та відтворення хореографічного проєкту від творчого задуму до сценічного втілення, спираючись на теоретичний та емпіричний досвід у процесі балетмейстерської діяльності студентів-магістрів.

Виклад основного матеріалу. Балетмейстерська підготовка студентів-магістрів займає особливе місце у системі хореографічної освіти вищих мистецьких навчальних закладах України.

Балетмейстерське мистецтво – це синтез кількох видів мистецтва: танцю, музики, драматургії. Це глибинна єдність звуку, жести, руху, сценічного образу, що безпосередньо розкриває мистецьку думку балетмейстера при створенні власного хореографічного проєкту.

Балетмейстерська діяльність – специфічний вид мистецької діяльності, що виявляється в творчості, виконавстві, сприйманні. Вона носить творчий характер: балетмейстер створює хореографічний твір, виконавець активно відтворює його, глядач же більш або менш активно сприймає. Дані види балетмейстерської діяльності тісно пов'язані між собою, утворюючи єдину низку і кожна її наступна ланка дістає матеріал від попередньої і відчуває її вплив [6 с. 9].

Студент-магістр, приступаючи до створення хореографічного проєкту, повинен орієнтуватися на основні елементи творчого процесу.

Перший елемент – добір музичного матеріалу для майбутнього хореографічного проєкту, робота постановника з концертмейстером (композитором), який знайомить його з повним музичним текстом композиції.

К. Василенко зазначає, що при доборі музичного матеріалу балетмейстер передусім звертає увагу на її зміст, на те, які почуття, думки, настрої вона навіює. Постановник ретельно проводить балетмейстерський аналіз музики: визначає жанр, зміст, музичну драматургію, форму, робить аналіз частин твору, визначає тривалість. Потім аналізується кожна частина, вивчається її поділ на періоди, речення, музичні фрази [2, с. 40].

Наступний елемент творчого процесу – визначення балетмейстерської *ідеї* – теми майбутнього танцювального номера та втілення його в задум хореографічного проєкту. Приступаючи до розробки ідеї нового твору, балетмейстер зонайперше визначає його жанр і форму.

Жанр – це внутрішній різновид виду танцю. Жанри сприяють більш глибокому відображенню дійсності в хореографічному мистецтві.

Виокремлюють такі жанри в хореографії:

- 1) ліричний – розкриття почуттів, внутрішнього стану;
- 2) драматичний – спокійний перебіг дій, присутній сюжет;
- 3) нейтральний – гра світла, тіні, простору, звуків;

- 4) трагічний – багатостраждальний сюжет, страждання героїв;
- 5) комічний – жартівливий;
- 6) сатиричний – гротеск перебільшення;
- 7) міфічний;
- 8) казковий;
- 9) героїчний, історичний;
- 10) патетичний – піднесений, емоційно-насичений, романтичний.

Форма – це зовнішній образ, якому притаманні кілька форм – сольне та групове виконання.

Форми класичного танцю: па-де-де, па-де-труа, адажіо, варіація та ін. Форми народно-сценічного танцю: хоровод, танець, кадрили. Форми історико-побутового танцю: гавот, менует. Форми бального танцю – соціальний формат і латино-американський. Модерн у класичному уявленні як перформанс, балет. В основі джазу лежить дивертисмент і мініатюра.

Визначившись у всіх важливих моментах, балетмейстер приступає до створення танцювальної композиції, яка має бути побудована за законами драматургії (це експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація та розв'язка) та мати змістовну сюжетну лінію, що визначає сценічний характер основних дійових осіб [4, с. 37].

Третій елемент творчого процесу включає встановлення балетмейстером композиційного плану або музично-хореографічного сценарію, в якому опрацьовано драматургічний розвиток змісту танцю із найдрібнішими вирішеннями конкретних хореографічних форм його втілення.

Четвертий елемент проєктування творчого процесу, що включає в себе увесь період створення хореографічного твору – це робота з виконавцями над сольними та масовими епізодами, сценічними ракурсами, рисунком танцю, визначення декорацій та костюмів, робота зі світлом [6, с. 21].

Під час здійснення хореографічного проєкту у студентів-магістрів поглиблюються вміння та навички реалізації повного циклу створення багаточастинного балетмейстерського твору від творчого задуму до сценічного втілення, спираючись на теоретичний та емпіричний досвід.

Він зорієнтований на: застосування комплексу загальних та фахових компетентностей у процесі реалізації хореографічного проєкту; формування умінь самостійно визначити його тему та етапи, розв'язання теоретичних та прикладних завдань; проведення всебічної підготовки; обґрунтування здійснених творчих рішень.

До практичної частини творчого проєкту висуваються такі вимоги:

- 1) оригінальність теми;
- 2) самостійність постановки (від задуму до реалізації);
- 3) систематичність та послідовність роботи над творчим проєктом;
- 4) висока якість драматургічної розробки, застосування режисерських прийомів;
- 5) професійність у роботі з виконавцями під час постановки та репетицій;
- 6) оригінальність композиційного рішення (лексика, рисунки, цілісність частин тощо);
- 7) висока якість обраної музичної основи та її відповідність хореографічному твору;
- 8) доцільність сценографічного рішення (реалізованого чи запланованого в разі демонстрації з частковим сценографічним оформленням).

Процес створення власного хореографічного проєкту складний і індивідуальний. Морис Мерло Понті вважав, що кожна композиція – це індивідуальний пошук, індивідуальний спосіб хореографічного мислення [3, с. 263].

Композиція – це один з важливих органічних компонентів хореографічного проєкту, що об'єднаний єдиними елементами, належним форматом, включаючи в себе музичний матеріал, ряд танцювальних комбінацій.

В. Нікітін у своїй праці «Композиція і постановка танцю в сучасній хореографії» зазначає: «Художній твір в будь-якому виді мистецтва – це завжди єдине композиційне ціле». Багато мистецтвознавців шукали загальні принципи в композиції, що

об'єднують роботи різних авторів. Досліджувалися такі поняття, як авторський стиль, манера, задум тощо [5, с. 26].

На думку Л. Андрощук, індивідуальний стиль – це модель діяльності, яка базується на сукупності різномірних властивостей людини і забезпечує її активне становлення у суспільстві на засадах самоактуалізації, творчої самореалізації, суспільної діяльності у межах особистісного креативного вибору [1, с. 8].

Створення власного хореографічного проєкту – свідомий процес якісного, нового у будь-яких стилях танцювального мистецтва, досягнення художньо-естетичного результату, який відображає в образно-сценічній формі неповторні образи дійсності; ступінь мистецької культури хореографа, естетичного пізнання та перетворення життєвого матеріалу в завершений хореографічний твір; удосконалення відомих і творення нових способів, прийомів, засобів підвищення якості в творчій балетмейстерській діяльності студентів-магістрів [7, с. 116].

Висновки. Отже, створення власного хореографічного проєкту повною мірою залежить від процесу балетмейстерської діяльності студентів-магістрів, набутих знань, умінь та навичок, аналізу та самостійного узагальнення творчого матеріалу, теми проєкту, готовністю до виконання фахових завдань у сфері балетмейстерського мистецтва.

Література

1. Андрощук Л. М. Формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії: автореф. дис. канд. пед. наук. Київ, 2009. 22 с.
2. Василенко К. Ю. Лексика українського народно-сценічного танцю: автореф. дис. д-ра мистецтвознавства. Київ, 1998. 46 с.
3. Мерло-Понти М. Видимое и невидимое / пер. с фр. О. Шпараги. Минск, 2006. 400 с.
4. Мистецтво балетмейстера і постановка танцю: прогр. курсу для студ. зі спец. 7.020202 «Хореографія». ПВНЗ «Міжнародний Слов'янський ун-т. Харків» / уклад. І. В. Михайлова. Харків, 2007. 47 с.
5. Никитин В. Ю. Профессионально-педагогическая подготовка балетмейстера в учебных заведениях культуры и искусств: автореф. дис. д-ра пед. наук. Москва, 2007. 50 с.
6. Пархоменко О. М. Формування балетмейстерських умінь майбутніх учителів хореографії у процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук. Ніжин, 2016. 250 с.
7. Пархоменко О. М. Формування художньо-образного сприймання хореографічної композиції у процесі балетмейстерської підготовки майбутніх учителів хореографії. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. Т. М. Турчин. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020 № 1. С. 115–120.
8. Підготовка та захист магістерської кваліфікаційної роботи – творчого проєкту за спеціальністю 024 «Хореографія»: методичні рекомендації / уклад. Аліна Підлипська. Київ: КНУКІМ, 2019. 37 с.

References

1. Androshchuk, L. M. (2009). Formuvannia indyvidualnoho styliu diialnosti maibutnoho vchytelia khoreohrafii [Formation of individual style of activity of the future teacher of choreography]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Vasylenko, K. Yu. (1998). Leksyka ukrainskoho narodno-stsenichnoho tantsiu [Vocabulary of Ukrainian folk stage dance]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
3. Merlo-Ponty, M. (2006). *Vydymoe y nevydymoe* [Visible and invisible]. (O. Shparahy, Trans). Mynsk [in Russian].
4. Mykhailova, I. V. (Eds.). (2007). *Mystetstvo baletmeistera i postanovka tantsiu* [The art of the choreographer and dance staging]. PVNZ «Mizhnarodnyi Slovianskyi un-t». Kharkiv. [in Ukrainian].
5. Nykytyn, V. Yu. (2007). *Professional'no-pedagogicheskaya podgotovka baletmeistera v uchebnykh zavedeniyakh kul'tury i iskusstv* [Professional and pedagogical training of a ballet

master in educational institutions of culture and arts]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Moskva [in Russian].

6. Parkhomenko, O. M. (2016). Formuvannia baletmeisterskykh umin maibutnikh uchyteliv khoreorafii u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of choreographic skills of future dance teachers in the process of their professional training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Nizhyn [in Ukrainian].

7. Parkhomenko, O. M. (2020). Formuvannya khudozhn'o-obraznoho spryymannya khoreorafichnoyi kompozytsiyi u protsesi baletmeysters'koyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv khoreorafiyi [Of forming artistically-figurative perceptions of the choreographic composition in the process of ballet master training of future choreography teachers]. *Naukovi zapysky – Proceedings*. T. M. Turchyn (Ed.). Nizhyn: NDU im. M. Hoholya. 1 [in Ukrainian].

8. Pidlypska, A. (2019). Pidhotovka ta zakhyst mahisterskoi kvalifikatsiinoi roboty – tvorchoho proektu za spetsialnistiu 024 «Khoreorafiiia» [Preparation and defense of master's qualification work – creative project in the specialty 024 "Choreography"]. Kyiv: KNUKiM [in Ukrainian].

Parkhomenko O.

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of music pedagogy and choreography
Nizhyn Gogol State University
o.parkhomenko1971@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1572-5210

TO THE PROBLEM OF CRAFTING A CHOREOGRAPHIC PROJECT IN THE PROCESS OF BALLET MASTER ACTIVITY OF MASTER'S STUDENTS

The article enlightens the process of second Master's level students' ballet master activity, from the point of view of crafting an educational and creative choreographic project. The capability of applying knowledge, abilities and skills while solving the mentioned problem, tendency to analysis and independent summarizing of creative material, the subject of a project, commitment to executing professional tasks in sphere of ballet master art.

Highlighted the objective of a choreographic project, specified theoretical-methodical Master's students training, moreover their application during solving specific artistic, scientific, organizational and performing tasks starting with artistic concept up to scenic realization, on basis of theoretical and empirical experience.

Choreographic project is focused on the complex of general and professional Master's students' competences in process of creative work realization; forming of ballet master's abilities; independence in identifying the topic and stages of a choreographic project creation, relevance of the action system, obligatory for theoretical and practical tasks solution; conducting a thorough preparation of a creative project and practical realization of the concept.

Perception of a choreographic project requires a future ballet master's brilliant artistically-imaginative structure and proper sense, naturalness, stylistic peculiarities and specifics of movement execution, national characteristics of a ballet master piece, which he thought out and reflected by means of plasticity language.

In forming ballet master's abilities of Master's students the significant role belongs to the components of an educational programme, which create the fundamental base for independent students' activity. Which allows to master the toolkit for further implementation in sphere of choreographic performance, artistic pedagogy and scientific-research activity in sphere of dance art.

Key words: choreographic project, ballet master training, ballet master activity, Master's student, choreographer, dance art.